

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR UCHUN ATROF-OLAMGA OID TAJRIBALAR VA MASHG‘ULOTLAR TASHKIL ETISH

Nurmetova Bonu Ganjabayevna

Urganch davlat universiteti Maktabgacha
ta’lim yo‘nalishi 2-kurs talabasi.

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalar uchun ilm-fan va tabiatga doir qiziqarli tajribalarni tashkil qilish va bolalarni atrof-olamga oid tassavvurlarini tajribalar asosida shakllantirish yoritib berilgan.

Kalit so‘zlar: *Tajriba, kamalak tajribasi, “Olov havoni ifloslantiradi”, g‘ayrioddiy rasm, sehrli magnit.*

Xozirgi kunda maktabgacha yoshdagi shaxsni shakllantirish jarayoni va xususan ekologik ta’lim biosfera (yovvoyi tabiat: o‘simliklar, hayvonlar, odamlar; jonsiz tabiat) haqidagi asosiy ma’lumotlarni o‘z ichiga olgan bilimlar tizimiga asoslangan bo‘lishi kerak; harakat, sog‘liq, hayot, o‘lim kabi tushunchalar haqida; ekologik makon haqida. Biosferaning kelajagi ko‘p jihatdan bog‘liq bo‘lgan eng aqlli mavjudot sifatida insonni tabiatning bir qismi sifatida bilishi ushbu tizimda alohida o‘rin tutishi kerak. Ushbu bilimlar ichki madaniyatning bir qismiga aylanishi va bola xulq-atvorining motivlarini belgilaydigan ehtiyojlar tizimiga ta’sir eta boshlashi uchun, ularni egallash va o‘zlashtirishni hissiy rangga, tabiat bilan uchrashish quvonchiga, istakka aylantirish zarur uni chuqurroq anglash, hamdardlik, ona yurtga muhabbat, unga nisbatan mas’uliyatni his qilish...

Bolaning tetiklantiruvchi energiyasini va qaytarib bo‘lmaydigan qiziqishini qanday to‘xtatish mumkin?

Qanday qilib bolaning ongidagi qiziquvchanlikdan maksimal darajada foydalanish va bolani dunyo haqida bilim olishga undash kerak? Bolaning ijodkorligini rivojlantirishga qanday yordam berish kerak? Bu va boshqa savollar, albatta, ota-onalar va tarbiyachilar oldida paydo bo‘ladi.

Maqsad: tajriba va tajribalar orqali tarbiyachilarni ekologik madaniyat bilan tanishtirish

Vazifalar: Tabiatni o‘rganishga qiziqishni uyg‘otish, aqliy operatsiyalarni rivojlantirish (tahlil, sintez, tasnif, umumlashtirish va boshqalar).

Maktabgacha yoshdagi bolalarni rivojlanishida tabiatga doir tajribaning ahamiyati to‘g‘risida tarbiyachilarning bilimlarini kengaytirish.

O‘zingizning kuzatuvlaringiz, tajribalaringiz, o‘zaro bog‘liqlik, muntazamlilik va boshqalarni o‘rnatish asosida dunyoning rasmini ongningizda modellashtiring.

Maktabgacha yoshdagi bola bilan Tajribani to‘g‘ri tashkil etish to‘g‘risida g‘oyani shakllantirish. Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun ekologik ongning qaysi elementlari eng xarakterlidir? Tabiat bilan aloqa qilish zarurati. Har bir bola uchun individual, tabiat bilan aloqani uyg‘otadigan estetik va axloqiy tuyg‘ular.

Tajribalar o‘tkazish, Tajribalarni tashkil etish maktabgacha yoshdagi bolalarning ekologik madaniyatini tarbiyalashning eng samarali usullaridan biridir. Tadqiqot faoliyati bolalar uchun katta qiziqish uyg‘otadi. Tajribalar “fokuslar” ga o‘xshaydi. Faqat hiyla-nayranglarning jumbog‘i hal qilinmagan bo‘lib qoladi, ammo hamma narsa tushuntirilishi va tushunilishi mumkin. Tajribalar bolaning tafakkurini, mantig‘ini, ijodkorligini rivojlantirishga, tabiatda yashash va yashamaslik o‘rtasidagi bog‘liqlikni vizual tarzda ko‘rsatishga yordam beradi. Tadqiqotlar bolaga “qanday qilib”? Degan savollarga javob topish imkoniyatini beradi. va nima uchun?

Tajribalar davomida olingan bilimlar uzoq vaqt davomida eslab turiladi. Har bir bola uchun o‘z tajribalarini o‘tkazish muhimdir.

Bola hamma narsani o‘zi qilishi kerak, kuzatuvchi rolida bo‘lmasligi kerak.

Bolalar uchun tajriba - bu atrofdagi dunyoni bilishga yo‘l.

Tabiat buyuk tarbiyachidir, shuning uchun bolalarda tirik mavjudotlar - yer, suv bo‘lmaganida – odamlarni yer yuzida yashamasligini aniq anglab yetish zarur.

Atrofdagi dunyo qanchalik boy bo‘lsa, kattalar va bolalar uchun bu dunyoda yashash yaxshi bo‘ladi. Bola tabiatni qanchalik tez o‘rgansa, unga g‘amxo‘rlik qilishni, inson va tabiat o‘rtasidagi munosabatni his qilishni o‘rgansa, u shunchalik boy va mehribon bo‘lib o‘sadi. Tarbiyachi bolalar ongiga jonli va jonsiz tabiat tushunchasini singdirishi kerak.

Tajriba usulining asosiy afzalligi shundaki, u bolalarga o‘rganilayotgan obyektning turli jihatlari to‘g‘risida, uning boshqa obyektlar bilan atrof-muhit bilan aloqalari to‘g‘risida haqiqiy g‘oyalarni beradi. Tajriba jarayonida bolaning xotirasi boyitiladi, uning fikrlash jarayonlari faollashadi, chunki tasniflash, umumlashtirish va ekstrapolyasiyalarni taqqoslab, tahlil va sintez operatsiyalarini bajarish zarurati doimo paydo bo‘ladi. Tajribalarning bolaning hissiy sohasiga, ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga, mehnat ko‘nikmalarini shakllantirishga va jismoniy faollikning umumiy darajasini oshirish orqali sog‘lig‘ini yaxshilashga ijobiy ta‘sirini qayd etmaslik mumkin emas.

Shunday qilib, tajribalar qobiliyatlarni rivojlantirishni amalga oshirish uchun yangi ekologik fikrlash, yo‘l bilan yangi turdagi bolani shakllantirish kerak o‘z harakatlarining atrof-muhit bilan bog‘liq oqibatlaridan xabardor bo‘lish va kim tabiat bilan nisbatan uyg‘unlikda yashashni biladi

Sizning e‘tiboringizga muammoli savollar bilan ertak beraman, unga tajribalar yordamida javob berish kerak. (Hikoya davomida tarbiyachilar taqdimotchi bilan yurishadi va tajribalar o‘tkazadilar va nima bo‘lganini ko‘rishadi.)

“Tovuq sayohati yoki parrandachilik hovlisining panjarasi ortidagi dunyo” mavzusidagi tajribalar

Qishloqda, parrandachilik hovlisida juda qiziq tovuq yashar edi. Uning ukalari va opa-singillari juda itoatkor edilar u esa hamma narsaga qiziqar edi. Bir marta u parrandachilik hovlisining panjara ortida nima borligini bilmoqchi bo‘ldi va u dunyoni kashf etish uchun ketdi.

To'siqdan chiqib, u yo'l bo'ylab yurdi va to'satdan u yerda tog'oradagi suvni ko'rdi. Yaqinroqdan nazar tashlamoqchi edi? Bolalar, kimda fanar bor? Keling, buni o'zimiz qilaylik.

1-tajriba

“Kamalak tajribasi”. Idishdagi suvning tagiga ko'zguni tashlaymiz. Fanarni yoqib suvning tubiga qaratamiz. Qo'limizga qog'oz olib hosil bo'lgan suvdagi nurni qog'ozda ushlab turamiz. Natijada turli hil ranglar ya'ni kamalak ranglari hosil bo'ladi. Demak suv o'zidan nurni qaytarar ekan. Tovuq bu tajribadan keyin juda xursand bo'lib yo'lida davom qiladi. To'satdan, unchalik uzoq bo'lmagan joyda, u olovni ko'rdi. Yaqinlashib, qo'rqinchli va nafas olish qiyinlashdi. Nima uchun tovuq o'ylab qoldi?

2-tajriba

“Olov havoni ifloslantiradi.” Sham yoqing. Olov yonmoqda. U havoni ifloslantirishi mumkinmi? Stakan yoki chinni stakanni (1-2 sm) masofada sham alangasi ustida ushlang. Biroz vaqt o'tgach, ushbu buyum quyida qora rangga aylanganini ko'rasiz - soot qatlami bilan qoplangan. Xulosa: yonish paytida tabiatni ifloslantiruvchi zararli moddalar chiqadi)

Jo'ja juda charchagan va uyga qaytishga qaror qildi. Sovg'asiz qaytishni istamadi. Men atrofga qaradim va ko'plab chiroyli o'simliklarni ko'rdim, lekin tovuq ularni uyiga olib kelish va ularning barcha go'zalligini yetkazish uchun qanday o'ylagan?

Biz hozir bir qancha tajribalari ko'rib chiqdik. Bu tajribalarning barchasi bolalarda ijodiy dunyoqarashni shakllantiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Ergashev A. *Umumiy ekologiya*. – T.: O'zbekiston, 2003. – 463 b.
2. Yusupova P.A. *Ekologik tarbiya. Tabiat bilan tanishtirishning yo'l va shakllari. // Maktabgacha tarbiya*. – T.: 1992. – 63 b
3. *Maktabgacha ta'lim muassasalarida qisqa muddatli guruhlar faoliyatini tashkil etishda tarbiyachilarni tayyorlash bo'yicha trening moduli*. T.: 2017-y.